

تحولات تقنینی و سیاست جنایی
ایران در راستای مواد مخدر و
عوامل موثر بر اعتیاد جوانان

مؤلف
یوسف فلاحی

انتشارات قانون یار

۱۳۹۷

فهرست مطالب

پیشگفتار ۹

فصل اول ۱۳

کلیات ۱۳

مبحث اول: بررسی شناخت کلی و ماهیتی سیاست جنایی

در نظام جزایی ایران ۱۶

الف- سیاست کیفری؛ تعبیری مزیق ۱۷

ب- سیاست جنایی؛ تعبیر موسع ۲۰

مبحث دوم: بررسی و شناخت اقسام سیاست جنایی ۲۵

الف- سیاست جنایی تقنینی ۲۵

ب- سیاست جنایی قضایی ۲۷

ج- سیاست جنایی اجرایی (دولتی) ۲۸

د- سیاست جنایی مشارکتی (مردمی) ۳۰

الف- مفهوم لغوی قاچاق ۳۸

ب- مفهوم حقوقی ۴۱

ب- ۱- حقوق ایران ۴۱

ب- ۲- کنوانسیون‌های بین‌المللی ۴۶

- مبحث سوم: تقسیمات مواد روان گردان ۵۲
- الف. تعریف مواد روان گردان ۵۴
- ب. تعریف مواد مخدر ۵۴
- الف-۱- داروهای توهم‌زا ۶۰
- الف-۲- داروهای محرک (توان‌افزا) ۶۰
- الف-۳- داروهای آرام‌بخش (سستی‌زا) ۶۱
- ب- ویژگی‌های مهم فهرست مواد روان گردان ۶۲
- ب-۱- ویژگی‌های مهم فهرست شماره‌ی یک ۶۳
- ب-۲- ویژگی‌های مهم فهرست شماره‌ی دو ۶۶
- ب-۳- ویژگی‌های مهم فهرست شماره‌ی سه ۶۸
- ب-۴- ویژگی‌های مهم فهرست شماره‌ی چهار ۷۰
- ب-۵- گروه پیش‌سازها (پرکسورها) ۷۱

فصل دوم ۷۲

اقدامات پیشگیرانه و حمایتی در خصوص مواد افیونی و مواد

مخدر ۷۲

مبحث اول: تحلیل آثار سوء جرم‌انگاری مصرف مواد مخدر

در جامعه ۷۵

الف) اعتیاد از منظر دو علم جرم‌شناسی و حقوق جزا ... ۷۶

- ب) جرم انگاری ۸۲
- ج) ادوار قانون گذاری ایران در زمینه اعتیاد و تأثیر
کنوانسیون‌ها بر آن ۸۳
- د) اعتیاد در کنوانسیون‌های بین‌المللی ۹۷
- مبحث دوم: آثار سوء جرم‌انگاری اعتیاد ۱۰۱
- الف) عدم کارایی کیفر ۱۰۲
- ب) اثر سزادهی و ناتوان‌سازی کیفر ۱۰۴
- ج) شرمساری بازسامانده (بازپذیر) ۱۱۰
- ح) توجیحات خاص کیفر ۱۱۳
- ک) هزینه‌های انسانی و مادی کیفر ۱۱۶
- گ) معایب مجازات معتادین با توجه به توجیحات خاص و
عام ۱۲۰
- ن) بررسی معایب کیفر زندان به صورت تیتروار ۱۳۱
- م) چالش‌های حقوق بشری ۱۳۵
- ی) حقوق معتادین ۱۴۲
- مبحث سوم: رویکرد پیشگیرانه و درمانگر در قانون
اصلاحی ۱۳۸۹ ۱۵۴
- گفتار اول: تأکید بر درمان و بازپروری ۱۵۴

- ب- زندان و اقدامات جایگزین ۱۶۷
- ج- حمایت از بزه‌دیدگان مواد روان‌گردان ۱۷۵
- الف) توجه به جرم‌انگاری علی‌رغم جرم‌زدایی ۱۸۷
- ب) همگامی با اقدامات بین‌المللی ۱۹۱
- ج) جرم‌انگاری دایر یا اداره مکان و تولید ادوات استعمال
روان‌گردان ۱۹۳
- د) جرم‌انگاری ورود مواد به بدن شخص دیگر به هر طریق
..... ۱۹۸

فصل سوم ۲۱۰

- تحلیل کیفری قاچاق مواد مخدر و مشکلات قانونی موجود در
این راستا ۲۱۰
- مبحث اول: جرم‌انگاری قاچاق روان‌گردان‌های صنعتی غیر
دارویی ۲۱۲
- الف-۳- ترانزیت ۲۳۶
- «ترانزیت» ۲۳۶
- مبحث دوم: پاسخ به قاچاق و تاثیر تعدیل‌کننده‌های
مجازات در آن ۲۴۲

- مبحث سوم: مقررات شکلی قاچاق روان گردان‌ها و نقاط
- ۲۶۸..... قوت و ضعف قانون اصلاحی در قبال آن
- گفتار اول: دادسرا، دادگاه صالح و تشریفات قبل بعد از
- ۲۶۹..... صدور حکم
- مبحث چهارم: بررسی و شناخت علل و عوامل موثر بر
- ۲۹۴..... اعتیاد جوانان
- ۲۹۷..... الف) ژنتیک :
- ۲۹۸..... ب) نگرش مثبت به مواد :
- ۳۰۰..... ج) تاثیر مواد بر فرد :
- ۳۰۱..... د) عوامل مربوط به خانواده :
- ۳۰۲..... ذ) تاثیر دوستان :
- ۳۰۳..... ۱. مصرف مواد به عنوان هنجار اجتماعی :
- ۳۰۶..... ۲. عوامل مربوط به خانواده :
- ۳۰۷..... ۳. تاثیر دوستان :
- ۳۰۸..... ۴. مصرف مواد به عنوان هنجار اجتماعی :
- ۳۱۰..... ۵. مواد اعتیاد آور:
- ۳۱۲..... ۶. استراتژی‌های پیشگیری از اعتیاد
- ۳۲۷..... مبحث پنجم: علل بازگشت به اعتیاد

منابع و مأخذ ۳۳۵

کتاب‌ها: ۳۳۶

مقاله‌ها: ۳۴۲

رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها: ۳۴۸

مواد مخدر زندگی جوامع و انسانها را نابود می‌سازد و موجب بروز جرایم می‌گردد و کلیه بخشهای جامعه را در هر کشور تحت الشعاع قرار می‌دهد. با وجود تلاشهای بسیار سازمانهای جهانی و بسیاری از کشورها همچون کشور خودمان، روز به روز به جمعیت معتاد جهان افزوده می‌شود و نکته‌ای که نگران‌کننده‌تر از این است، تغییر الگوی مصرف از مواد مخدر سنتی به مواد صنعتی است که روان‌گردان‌های صنعتی غیر دارویی از این دسته هستند. اگر در گذشته تولید مواد مخدر مدت زمان زیاد و همچنین مکانی وسیع نیاز داشت. امروزه با زمانی خیلی کوتاه‌تر و مکانی بسیار کوچک‌تر می‌توان موادی به مراتب مخرب‌تر تولید کرد که پیشرفت

تکنولوژی نیز این روند را سریع‌تر کرده است. این امکان، روند مبارزه با تولید روان‌گردان‌ها را بسیار سخت‌تر کرده است. در این تحقیق، دلیل بررسی مسائل مربوط به روان‌گردان‌های صنعتی غیر دارویی به دلیل استفاده در حال رشد از این مواد و تغییر الگوی مصرف افراد معتاد در جامعه طی چند سال اخیر و در نهایت توجه قانون‌گذار در قانون اخیر مصوب ۱۳۸۹ به این مواد است. با سیری در تاریخ سیاست جنایی ایران از اولین قانونگذاری در سال ۱۲۸۹ تا اکنون متوجه خواهیم شد که با وجود قانون‌گذاری‌های بسیار و حتی تشدید مجازات‌ها در برهه‌ای از زمان و اعمال مجازات‌های شدید مانند اعدام و حبس‌های دراز مدت و... به دلیل نبود یک استراتژی واحد و مدت دار و برنامه‌ریزی دقیق و گاه اقدامات عجولانه و سپس رها کردن آن پس از

مدتی و صرف هزینه‌های هنگفت مخصوصاً در سالهای اخیر، کشور ما توفیق چندانی در قبال مبارزه با جرایم مواد مخدر و متناسب با موضوع جاری یعنی اعتیاد و قاچاق مواد مخدر نداشته است. البته ناگفته نماند که اقدامات بین‌المللی در این زمینه نیز آنچنان کارساز نبوده و با وجود تصویب سه کنوانسیون عمده بین‌المللی این احساس مسئولیت جهانی نیز نتوانسته آن‌گونه که شایسته است با روند رو به رشد قاچاق و در پی آن اعتیاد به این مواد مبارزه کرده و موفق باشد. دلیل این مدعا را می‌توان ارائه آمار و اخباری که در این زمینه هرروز در سایت‌ها و شبکه‌های خبری می‌آید عنوان کرد ولی به هر حال انجام این اقدامات از عدم انجام آن و رها شدن مؤثرتر و بهتر است. عمده مواد مخدر مصرفی در کشور ما در

کشورهای همجوار افغانستان و پاکستان تولید می‌شده ولی اکنون که مصرف مواد روان‌گردان صنعتی غیر دارویی از مصرف مواد مخدر سنتی بیشتر شده مشکل دیگری را به مشکلات مبارزه با مواد مخدر در کشور ما تبدیل کرده است. اگر تا چند سال پیش نیروهای انتظامی برای مبارزه با محموله‌های بزرگ درگیر می‌شدند اکنون این مبارزه بسیار سخت‌تر شده است زیرا می‌توان یک کیف دستی کوچک را محلی برای جابه‌جایی و حمل و نقل مواد روان‌گردان که اکثراً به صورت پودر یا قرص هستند اختصاص داد.

فصل اول

کلیات

از آنجا که مواد روان گردان پدیده‌ای چند وجهی و دارای ابعاد فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، فردی، جسمی، و روانی و حتی سیاسی است، سرکوب و کیفر به عنوان یگانه راهکار دولت در قبال آن، مقبول و مطبوع نخواهد بود. ابعاد متنوع پدیده‌ی مواد روان گردان مستلزم اتخاذ سیاست جنایی کار آمد و مؤثری است که علاوه بر عملیاتی بودن، ناظر به ابعاد مختلف موضوع باشد. سیاست جنایی موسع در قبال پدیده‌ی مواد روان گردان متضمن شناسایی مفاهیم، ریشه‌یابی علل گرایش به مواد روان گردان، شناسایی انواع مواد روان گردان و قاچاق، شناسایی عوامل مختلف اجرایی، قضایی و تضمینی و چگونگی تعامل آنها با این موضوع می‌باشد. تردیدی نیست که دو عنصر اساسی در مقابله با مواد روان گردان،

پیشگیری و مبارزه است. تحقیق این دو عنصر مستلزم آن است که قوانین کشور به شکل نظام مند حائز جنبه‌های بازدارندگی و کیفردهی باشد و همچنین نهادهای فرهنگی، آموزشی و اجتماعی مبادرت به اطلاع‌رسانی و انجام اقدامات پیشگیرانه، به ویژه در میان گروه‌های اجتماعی آسیب‌پذیر نمایند. بعد دیگر مواد روان‌گردان مسئله‌ی درمان و کاهش آسیب است. تجویز درمان بدون تعقیب کیفری یا الزام مصرف‌کنندگان به درمان و توسل به جایگزین‌های تعقیب و مجازات در خصوص اعتیاد و اتخاذ تدابیر اجرایی و قانونی در خصوص کاهش آسیب، موضوعی است که مستلزم انجام اقدامات هماهنگ اجرایی، قضایی و قانونی است.

مبحث اول: بررسی شناخت کلی و ماهیتی

سیاست جنایی در نظام جزایی ایران

واژه‌ی سیاست به معنای تدبیر و تدبّر و چاره‌اندیشی می‌باشد و در جنبه‌های گوناگون مانند «سیاست اقتصادی»، «سیاست فرهنگی» و «سیاست جنایی»^۱ به کار برده شده است. "سیاست جنایی" ترکیبی اضافی است در مقابل ترکیب وصفی است که در فرهنگ لغات حقوقی و اجتماعی در غرب، معادل و مترادف «سیاست کیفری» به کار رفته و اصطلاح شد.^۱ اما به تدریج تحت تأثیر اندیشه‌های حقوق بشری که هدفشان حفظ شأن و کرامت انسانی و حفظ آزادی‌های اساسی بود، "حقوق

۱ Criminal Policy

^۱ حسینی، سید محمد، سیاست جنایی در اسلام و جمهوری اسلامی

اسلامی ایران، چاپ اول، ۱۳۸۳، ص ۱۲

کیفری» سلطه انحصاری خود را در زمینه‌ی «کنترل رفتاری» از دست داد و در نتیجه اولاً مفهوم اجتماعی «انحراف» در کنار مفهوم حقوقی «جرم» پیدا شد و ثانیاً مداخله مراجع گوناگون اجتماعی در کنار مراجع دولتی، در پاسخ‌های پیشگیرانه و واکنشی به «هنجار شکنجی» گسترش و اهمیت یافت.^۱

بنابراین سیاست جنایی، سیاست و برنامه خاص در زمینه‌ی کنترل بزهکاری، از طریق سرکوبی محض و یا همراه با اقدام‌ها و تدابیر خاص پیشگیرانه از بزهکاری است.

الف - سیاست کیفری؛ تعبیری مضیق

«سیاست کیفری» ترکیبی اضافی است که منعکس

^۱ همان، ص ۱۰

کننده‌ی تدابیر عمدتاً «کیفری» و سزادهنده‌ای است که در جهت پیشگیری و سرکوبی «جرم» در یک جامعه اتخاذ گردیده و به اجرا گذاشته می‌شود.^۱

"در اواخر قرن ۱۸ - فوئر باخ - حقوقدان آلمانی نخستین کسی بود که مفهوم سیاست جنایی را به قلمرو حقوق کیفری و علوم جنایی وارد ساخت. از دیدگاه این حقوقدان، موضوع سیاست جنایی، مطالعه، تعریف و پیشنهاد ابزارهای مبارزه با بزهکاری به قانون‌گذار و مراجع مختلف دولتی است ولی این ابزارها و وسایل از نظر ماهیت و نوع باید به گونه‌ای باشد که در چارچوب حقوق کیفری بگنجد."^۲ و این همان مفهوم مضیق

^۱ همان ص ۱۲

^۲ لازرژ، کریستین، درآمدی بر سیاست جنایی، ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی (دیباچه مترجم؛ درباره اصطلاح سیاست جنایی)،

سیاست جنایی (یعنی سیاست کیفری) است که از اوایل سده‌ی نوزدهم بر ادبیات حقوق کیفری سایه افکند. بنابراین آنسلم فون فوئر باخ با کاربرد این اصطلاح، سیاست جنایی را مجموعه‌ی شیوه‌های سرکوب‌گرانه‌ای تعریف می‌کند که دولت با به کارگیری آن‌ها با جرم مبارزه می‌کند.

در این راستا اندیشمندان دیگری چون فون لیست (دانشمند آلمانی)، ژرژ لواسور و بولک نیز تعاریفی دیگر ارائه کردند. "فون لیست در تعریف خود از اصطلاح سیاست جنایی این‌گونه بیان می‌کند: به کارگیری حقوق کیفری از نقطه نظر مبارزه‌ی مؤثر علیه بزه.

ژرژ لواسور حقوقدان فرانسوی تعریفی دیگر ارائه می‌کند: «حقوق جزای در حرکت، ساخته و پرداخته شده از توده‌ای نا مشخص از مقررات قانونی آیین نامه‌ای

و غیره.»

وبولک نیز می‌گوید: «سازمان‌دهی مبارزه با بزهکاری پیشاپیش تعریف شده، مبارزه‌ای در اشکال مختلف و با به کارگیری وسایل گوناگون و هدایت شده به سوی اهداف معین.»^۱

بنابراین در تعاریف مضیق، عنصر بزه، بزهکار و بزهکاری و نیز واکنش سرکوبگرانه از طریق مراجع دولتی به عنوان ارکان اصلی سیاست جنایی ملحوظ شده‌اند.

ب- سیاست جنایی؛ تعبیر موسع

استفاده از روش‌های نامعقول و غیر انسانی کیفر (عصر جاهلیت) اروپا، کم‌کم باعث پیدایش مکاتب و دکترین‌های مختلف شد که به انسانی کردن و عقلانی

^۱ حسینی، محمد، پیشین، ص ۱۲

کردن برخورد با جرم و مجرم تأکید داشتند و همین امر با تحولات پرشماری همراه بوده است. تحولاتی که حاوی اصلاح و بازسازی سیستم کیفری و عقلانی و انسانی نمودن حقوق جزا و از طرفی تشکیک در صلاحیت انحصاری نظام کیفری - لزوماً دولتی - برای برخورد با جرم و مجرم، تقلیل نقش آنها و بها دادن به جنبه‌های اجتماعی مسئله و ارائه راه حل‌های غیر کیفری و حتی غیر حقوقی بوده است.

در این میان، "برخی با شناساندن مفهوم «انحراف» یا «کژروی» در کنار «جرم» - به عنوان دو شکل پدیده‌ی مجرمانه - هر دو عنصر را شایسته توجه هیأت یا «بدنه‌ی اجتماع» دانسته و معتقدند پدیده‌ی مجرمانه باید با همکاری همه‌ی نهادهای دولتی و سازمان‌های غیر دولتی (NGO)ها سامان‌دهی و در نهایت مهار

شود.^۱ "مارک آنسل فرانسوی، در سال ۱۹۷۵ میلادی، سیاست جنایی را همزمان «علم مشاهده و مطالعه» و «هنر، فن یا راهبرد (استراتژی) اصولی و نظام یافته‌ی واکنش ضد جنایی» معرفی کرد.^۲

وی که بنیان‌گذار مکتب دفاع اجتماعی (مکتب دفاع از حقوق انسانی و حقوق مجرم و تعالی اصول حقوق بشر در نظام کیفری از کشف جرم تا اجرای حکم) است معتقد است که سیاست جنایی در واقع علم و هنر تبیین، پیشگیری و سرکوب جرم است. بنابراین "مارک آنسل در ارائه مفهوم سیاست جنایی سه مشخصه‌ی کلی برای آن تعیین می‌کند که عبارت است از:

^۱ نجفی ابرند آبادی، علی حسین، «سیاست جنایی»، (گزیده مقالات آموزشی برای ارتقاء دانش دست اندرکاران مبارزه با مواد مخدر در ایران)، جلد دوم، چاپ اول ۱۳۸۴ ص ۲۱۲

^۲ باصری، علی اکبر، سیاست جنایی داخلی و بین‌المللی مواد مخدر، چاپ اول، ۱۳۷۶، ص ۳۵

۱- خودداری از اعمال نظر سرکوبگرانه به طور نظام

مند.

۲- تدوین نظام پیشگیری از جرم که باید براساس

ابزارهای متنوع صورت گیرد.

۳- اتخاذ یک سیاست جنایی معقول و سنجیده که

جنبه‌ی حمایت از جامعه را در برداشته باشد.^۱

"ریموند گسن نیز در تبیین خصایص مهم سیاست

جنایی می‌نویسد: «سیاست جنایی علاوه بر قواعد

حقوقی، شامل عملکرد نهادهای مختلفی که اجرای

قواعد مزبور را به عهده دارند نیز می‌شود. این نهادها

عبارتند از: پلیس، دادسراها، دادگاه‌ها، اداره‌ی زندان‌ها،

اداره‌ی آموزش و پرورش و تربیت مراقبتی مجرمان،

نهادهای پیشگیری بزهکاری و ادارات خدمات اجتماعی. این عملکردها نه تنها از نظر مادی بلکه از نظر حقوقی نیز از قانون متمایز است.»^۱

کوتاه سخن آن که، "امروزه سیاست جنایی به مفهوم موسع آن از طرف صاحب نظران به عنوان تدابیری واقع بینانه و خردگرایانه برای کنترل بزهکاری پیشنهاد می گردد، بنابراین یک سیاست جنایی مطلوب بر خلاف حقوق جزا تنها متکی بر سیاست کیفری نیست بلکه اصلاح مشکلات اجتماعی، زدودن علل به وجود آورنده بزهکاری، رفع تبعیضات قانونی و بی عدالتی و درمان و بازسازی بزهکاران را نیز از وظایف

^۱ ریموند، گسن، بحران سیاست های جنایی کشورهای غربی، مترجم: علی حسین نجفی ابرندآبادی، مجله ی تحقیقات حقوقی، تهران، ش ۱، ۱۳۷۱. ص ۳۷۸.

خود می‌داند.^۱

مبحث دوم: بررسی و شناخت اقسام سیاست

جنایی

الف - سیاست جنایی تقنینی

"مجموعه قواعد و مقررات و به طور کلی قانون به عنوان نماینده و نمودی از تدابیر و تفکرات، تبیین‌کننده‌ی اصول و مبانی اهداف سیاست جنایی می‌باشد. البته قانون مهم‌ترین منبع یک سیاست جنایی مطلوب نیز محسوب می‌شود. قانون بیانگر اندیشه‌ها و تدابیر، روش‌ها، اصول و مبانی سیاست جنایی یک کشور در مقابله با جرم و انحرافات اجتماعی است که

^۱ باری، مجتبی، سیاست جنایی ایران راجع به مواد مخدر، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه تهران، ۱۳۸۱، ص

باید آنرا برگرفته از تمایلات، هنجارها و ارزش‌های
یک جامعه دانست.^۱

سیاست جنایی تقیننی اعم است از اقدامات سرکوبگر
و اقدامات پیشگیرانه. ابزار اقدامات سرکوبگر همان
توسل به تدابیر کیفری و مجازات است ولی ابزار
اقدامات پیشگیرانه، تدابیری غیر کیفری است و مبتنی بر
اجتماع نهادهای مدنی است که هر دو اقدام به منظور
کنترل پدیده‌ی کیفری اعمال می‌شوند.

در حقوق ایران پس از انقلاب، سیاست جنایی تقیننی
در مورد مواد مخدر «لایحه‌ی قانونی تشدید مجازات
مرتکبین جرایم مواد مخدر و اقدامات تأمیننی و درمانی

^۱ طیار، آذربانو، سیاست جنایی ایران در زمینه‌ی مواد مخدر، پایان‌نامه‌ی
کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، مجتمع آموزش عالی قم،
۱۳۸۰، ص ۱۹.

به منظور مداوا و اشتغال به کار معتادان مصوب ۱۳۵۹» و «مصوبه‌ی مبارزه با موادمخدر مصوب ۱۳۶۷» و اصلاحی آن در ۱۳۷۶ و «آیین‌نامه‌ی اجرایی آن» و در مورد مواد روان‌گردان تنها به طور ویژه قبل از انقلاب یک قانون و آن هم «قانون مربوط به مواد روان‌گردان (پسیکو تروپ) مصوب ۱۳۵۴» و بعد از انقلاب هم «اصلاحیه‌ی قانون اصلاح قانون مبارزه با موادمخدر مصوب ۱۳۸۹» است که از اصطلاح «روان‌گردان‌های صنعتی غیردارویی» در متن خود بهره برده است، می‌باشد.

ب- سیاست جنایی قضایی

«سیاست جنایی قضایی» یعنی آن سیاست جنایی که در تصمیم و عملکرد دادگاه‌های دادگستری منعکس است. پس از آن که قانون‌گذار سیاست جنایی خود را در

قالب قوانین و مقررات پیاده کرد این قوانین و پیام‌های قانون‌گذار، به صورت‌های متفاوتی درک و پذیرفته می‌شود. می‌توان گفت که "قانون به تبیین اصول و مبانی کلی نظام کیفری یک جامعه پرداخته و تفسیر و تطبیق آن را در موارد خاص به قضات محاکم واگذار نموده است."^۱

"در حقوق موادمخدر ایران سیاست جنایی قضایی رسالت مهمی را از جهت تبیین راهبردهای عملی نحوه‌ی پاسخ‌دهی به پدیده‌ی موادمخدر ایفا می‌کند."^۲

ج- سیاست جنایی اجرایی (دولتی)

^۱ لازرژ، کریستین، سیاست جنایی، مترجم: دکتر علی حسین ابرندآبادی، تهران، جلد اول، چاپ دوم، ۱۳۷۵، ص ۱۰۴.

^۲ رحمدل، منصور، بررسی تطبیقی سیاست جنایی ایران، انگلستان و ولز در قبال قاچاق موادمخدر، رساله‌ی دوره‌ی دکترای حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه تهران، ۱۳۸۲، ص ۱۷.

"قوای اجرایی هر مملکت یکی دیگر از مراجع اعمال سیاست جنایی است. نحوه‌ی برخورد قوه‌ی مجریه با مسئله‌ی انحراف و جرم و در واقع نحوه‌ی نظارت و اجرای قوانین قوه‌ی مقننه خود جایگاه مهمی در سیاست جنایی دارد که از آن به «سیاست جنایی اجرایی» یاد می‌شود.^۱"

سیاست جنایی اجرایی، اعمال راهکارهای اساسی و مؤثر پیرامون کاهش بزهکاری در جامعه به وسیله‌ی تصویب‌نامه و آیین‌نامه‌هایی که هریک از بدنه‌ی قوه‌ی مجریه بدان عمل می‌نمایند می‌باشد.

در زمینه‌ی مواد روان‌گردان می‌توان گفت تنظیم برنامه‌های مربوط به سیاست جنایی اجرایی طبق ماده‌ی

^۱ باری، مجتبی، پیشین، ص ۱۴.

۳۳ مصوبه‌ی مبارزه با موادمخدر، با «ستاد مبارزه با موادمخدر» است. این ستاد که وابسته به نهاد ریاست جمهوری است، تنظیم برنامه‌های پیشگیری از اعتیاد و گسترش آن در جامعه و مبارزه با مواد روان‌گردان را به عهده دارد.

د- سیاست جنایی مشارکتی (مردمی)

با توجه به گسترش و رشد انواع بزهکاری و عدم کارایی ابزارهای نظام کیفری، مشارکت و همکاری تمامی افراد جامعه برای پیشگیری و مقابله با پدیده‌ی مجرمانه لازم است. سیاست جنایی مشارکتی یعنی "سیاست جنایی توأم با شرکت وسیع جامعه، غیر از پلیس یا قوه‌ی قضائیه به منظور اعتبار بخشیدن بیشتر به یک طرح سیاست جنایی که به وسیله‌ی قوه‌ی مجریه و

مقننه تهیه و تدوین می‌شود".^۱ سیاست جنایی مشارکتی، کم‌هزینه‌ترین راه مقابله با پدیده‌ی مجرمانه است. در واقع شرکت دادن مردم در سیاست جنایی به این معناست که، پیشگیری و سرکوب بزهکاری از جمله اموری هستند که به همه‌ی افراد جامعه مربوط می‌شوند و اگر امر سرکوبی جرم را مرتبط با همه‌ی افراد جامعه بدانیم، خواهیم پذیرفت که تجربه‌های پیشگیری و سرکوبی نه تنها در تضاد با یکدیگر نیستند بلکه مکمل یکدیگرند "و نهادهای سرکوب‌گر مثل پلیس با شرکت مردم در سیاست جنایی دیگر انحصار سرکوبی و مجازات کردن را در اختیار ندارند و به علاوه این نهادها

^۱ لازرژ، کریستین، پیشین، ص ۱۲۳.

امروزه پیش گیرنده از بزهدکاری نیز می باشند.^۱

"از نظر فارماکولوژی، اعتیاد عبارت است از، حالت مقاومت اکتسابی که در نتیجه‌ی استعمال متمادی دارو در بدن حاصل می شود به گونه‌ای که استعمال مکرر دارو موجب کاسته شدن اثرات تدریجی می گردد و پس از مدتی شخص می تواند مقادیر سمّی دارو را بدون ناراحتی تحمل کند و در صورتی که دارو به بدن نرسد اختلالات جسمی و روانی موسوم به سندرم محرومیت بروز می کند."^۲

"در طب جدید به جای کلمه‌ی اعتیاد، «وابستگی دارویی»^۲ به کار برده می شود که دارای مفهومی دقیق تر

^۱ دانش، تاج زمان، حقوق زندانیان و علم زندان‌ها، چاپ دوم، ۱۳۷۲،

صص ۷-۹

^۲ طیاری، آذربانو، پیشین، ص ۲۱.

و صحیح تر است و معنای آن این است که انسان بر اثر کاربرد نوعی ماده‌ی شیمیایی از نظر جسمی و روانی به آن وابستگی پیدا می‌کند به طوری که بر اثر دست‌یابی و مصرف دارو، احساس آرامش و لذت به او دست می‌دهد و در اثر نرسیدن دارو به خماری، دردهای جسمانی و احساس ناراحتی و عدم تأمین دچار می‌شود. " و بالأخره سازمان بهداشت جهانی در سال ۱۹۵۰ تعریفی از اعتیاد ارائه نموده که به لحاظ اهمیت عیناً نقل می‌گردد: «اعتیاد دارویی حالتی است که در اثر مصرف دوره‌ای یا مداوم یک ماده‌ی شیمیایی اعم از طبیعی یا مصنوعی که برای انسان یا جامعه مضر باشد ایجاد می‌گردد و ویژگی‌های آن به قرار زیر است:

۱- اشتیاق و یا نیاز اجباری به استفاده‌ی مداوم آن ماده و ظهور رفتاری اجباری برای پیدا کردن آن به هر وسیله.

۲- تمایل به افزودن به مقادیر مصرف به مرور زمان.

۳- پیدا شدن و وابستگی‌های جسمی و روانی بر اثر استفاده از آن ماده».

تعریف مذکور در سال ۱۹۷۵ به صورت زیر تصحیح شد: «اعتیاد را، وابستگی روانی به یک دارو بدون پدیده‌ی محرومیت و عادت و وابستگی جسمی و روانی همراه با پدیده‌ی محرومیت نامیده‌اند.»^۱

با پیشرفت در تکنولوژی و علوم شیمی و فیزیک و

^۱ نوحی ماهیار، سیما - آذر، دایرةالمعارف اعتیاد و موادمخدر، چاپ اول، ۱۳۸۷ ص ۲۱.

سایر علوم، به تدریج به تعداد داروهای مخدره نظیر ال. اس. دی و آمفتامین‌ها افزوده شد. به طوری که تعداد آن‌ها بالغ بر ۲۵۰ نوع گردید و همین امر باعث شده که بسیاری از آن‌ها از شمول تعریف فوق خارج گردند. "به همین دلیل در سال ۱۹۶۴ کمیته‌ی کارشناسان سازمان بهداشت جهانی اصطلاح «وابستگی دارویی» را برای هر دو حالت فوق انتخاب کرد و چنین استدلال نمود که، یک بیمار ممکن است نسبت به داروی خاص وابستگی روانی پیدا کند در حالی که بیمار دیگر نسبت به همین دارو علاوه بر وابستگی روانی از لحاظ جسمانی نیز وابسته شود. کمیته‌ی مزبور وابستگی دارویی را حالتی ناشی از استعمال مکرر یک دارو به طور دوره‌ای یا مداوم می‌داند که خصوصیات آن بسته به ماده‌ی مورد